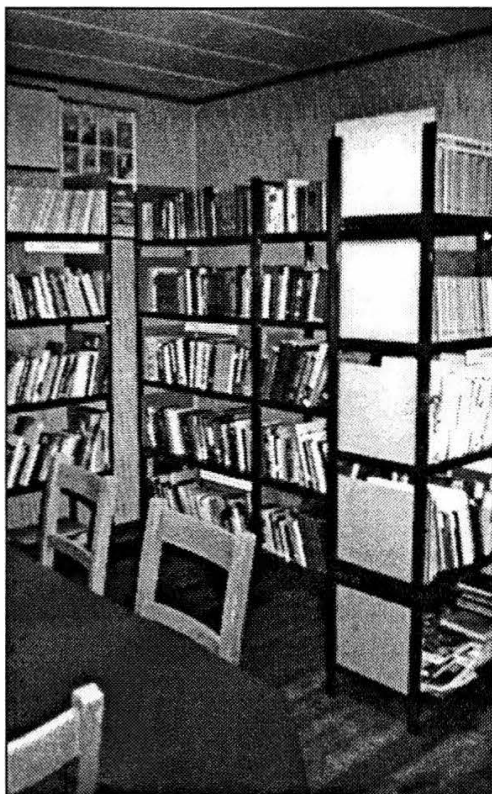

mr. sc. Karmen Delač-Petković
Strojarsko-brodograđevna škola za industrijska i obrtnička zanimanja Rijeka

PRIČA O KNJIGAMA I LJUBAVI: "HRVATSKA ČITAONICA SELA KUTI"

Vjerojatno ste prolazili Gorskim kotarom, no jeste li ikada skrenuli s ceste ili autoputa i zadržali se sat-dva ili dan-dva u tom prelijepom, mnogima nepoznatom kraju?

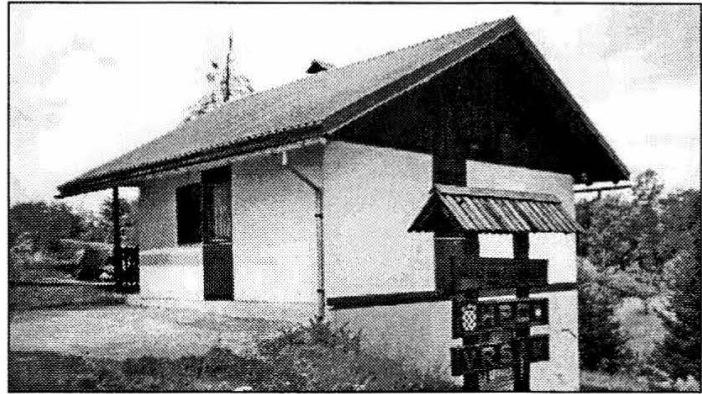
To područje na sjeverozapadu Republike Hrvatske još je uvijek nedovoljno otkriveno u turističkom smislu, iako nudi brojne zanimljivosti: od prirodnih ljepota do kulturno-povijesnih spomenika. Ovo je priča o jednom takvom kulturno-povijesnom spomeniku koji vrijedi posjetiti: "Hrvatskoj čitaonici sela Kuti" (dalje u tekstu: Čitaonica) u Gornjim Kutima.

Unutrašnjost Čitaonice

Selo Gornji Kuti, u kojem se Čitaonica nalazi, malo je naselje na sjeveru općine Brod Moravice, udaljeno dva sata hoda od slovenske granice. Danas u Kute možemo doći vlakom i autobusom (do Brod Moravica i dalje pješice) ili automobilom. Od Rijeke su udaljeni oko sat i pol vožnje, a najbolje je krenuti tzv. starom cestom (Lujzijanom) koja prolazi kroz šumovit dio Gorskog kotara te se lijevo odvojiti poslije Skrada – u Dobri. S autoceste Rijeka-Zagreb sići ćemo u Ravnoj Gori pa onda krenuti za Skrad, Dobru i Brod Moravice, a odatle u Kute. Dolazak je potrebno ranije najaviti (tel. 051/817-156) pa će vas dočekati predsjednik Čitaonice Josip Štajduhar ili knjižničar Mladen Crnković, dipl. ing.

Kako je došlo do toga da se jedno malo, prilično zabačeno selo koje danas ima samo pedesetak stanovnika starije životne dobi, može podići knjižnicom po mnogo čemu jedinstvenom u hrvatskim okvirima?

Današnja zgrada Čitaonice

Mještani Gornjih Kuti osnovali su svoju Čitaonicu krajem 1936. godine, u vrlo nepovoljnim uvjetima. Bilo je to međuratno vrijeme, doba Kraljevine Jugoslavije čije su vlasti ograničavale građanske slobode, pa i sva okupljanja, a osobito ona koja su mogla izazvati "političke probleme". Bilo je to i vrijeme svjetske ekonomske krize, čije su pogubne posljedice – nezaposlenost i glad – ispraznile goranska sela. Dogodilo se, međutim, nešto posve neočekivano – mještani su izlaz iz svojih teškoća potražili i našli u osnivanju čitaonice s posudbenom knjižnicom. Oni su već tada znali, i čvrsto na tome do danas ustrajali, da je knjižnica golem dobitak za zajednicu u kojoj djeluje. Ovako napredan stav ni do danas nisu usvojile brojne društvene zajednice pa u svijetu, a i kod nas, još ima mnogo krajeva u kojima se knjižnica doživljava i tretira kao luksuz.

Dramska družina Čitaonice, 1937.

U Gornjim je Kutima ozračje bilo sasvim drukčije: gotovo svi su mještani bili pismeni (što je posljedica dugogodišnjeg predanog rada učitelja obližnje osnovne škole u Brod Moravicama), u Kutima se veoma mnogo čitalo, iseljenici donosili su u svoj kraj knjige i napredne zamisli, a ponekad i novčane donacije (kupovanje instrumenata za tamburaško društvo, obnavljanje zdenaca i crkava).

Z A P I S N I K

sastavljen 22 studenoga 1936 u selu Kutu, u kući Antuna Barić prigodom sastanka čitatelja cijeloga sela, a koji je sastanak sazvao Antun Barić, želj. čin. u svrhu da se u selu Kutu osnuje seoska čitaonica pod imenom :

" HRVATSKA ČITAONICA sela Kutu".

Saxivač sastanka je sakupljenim seljanima razložio neophodnu potrebu i korist jednoga društva, kojemu je cilj da naše seljačko stanovništvo podigne u prosvjetnom, društvenom a napose gospodarskom polju. Ovaj zadatak može postići društvo koje smo mi danas osnovali pod gornjim imenom naime jedne seoske i svakomu pristupačne javne čitaonice; te smo sastavili društvena pravila, koja ćemo vlastima poslati na odobrenje.

Kod našega seljaka u Goranskom kotaru neobično je razvijen smisao prema knjizi i čitanju opće. Ta on većinu svoga života skoro boravio je izvan svoga kraja da si zasluži ono najnužnije za život; njemu je ostali svijet gdje se seljak podigne na kulturniji stepen od našega, prilično dobro poznat. On je bio prisiljen daleko od svoje kuće da radi sad kao kućarac, kao zanatlija, kao radnik u svakom svejetstvu i da poslije svome domu donese krvavu zaslužbu. U sadašnje vrijeme kad je ova gospodarska kriza sahvatala cijeli rekao bi svijet, naš je Goranin prisiljen vraćati se svome kraju prasnih ruku; jedini mu je izlaz, kako bi sebe i svoju porodicu ishranio i dao im život dostojan čovjeka, da iz te naše krune zemlje, iz te tanke neplodne brade dobije najveći mogući prihod kao seljaka plod, da si sam u svako doba, kada njemu i njegovoj stoci zaprijeti pogibelj bolesti, pomogne.

Da mu život postane snodljiviji, da mu se u ovim teškim prilikama pruži pomoć, potreban mu je uvijek dobar savjet. A savjeti kod liječnika, veterinaru i advokata su preskupi. Dobar i jeftin skoro besplatan savjet može mu dati samo knjiga. Zato mu ona mora biti bliska, nego mu je to bila daleka. Knjiga će mu biti prvi savjetnik, ona će ga bodriti i oplamenjivati.

Kod nas je, istina neismislenost niska /u našem selu je 4%, u našoj općini oko 7%, ali znamo već iz života da procentualni odnos analfabeta u našem kraju kao i kod mnogih ostalih nasadnih država - postepeno i naknadno obuhvata i ona masa, koja su u djetinjstvu išla u školu i naučila čitati i pisati. ta karakteristična ali i žalosna činjenica, pokazuje, da je obavezna nastava uzaludna, ako se seoskom stanovništvu neda mogućnost, da svoje u osnovnoj školi stečeno znanje neposredno primjenjuje čitajući i nakon završetka škole dobre i korisne knjige. Seljani, koji s uspjehom završe osnovnu školu, nakon nekoliko godina zaboravljaju sasvim stečeno znanje; toliko da se znadu jedine potpisati. To se samo čita u našim selima: stari kalendari, molitvenici i sanjarice. Međutim stvarni interes i potreba seljaka daleko nadmašuju ovu literaturu. Potrebne su one knjige, koje korisno poslužu seljaka u njegovom radu na unapređenju sela i seoskog gospodarstva; od zabavnih opet one, koje mu mogu najviše koristiti u cilju budjanja općih društvenih simpatija i stvaranja jasnih pretpostava o nisu pojma koji ga naročito zanimaju.

Jedan kulturno čovjek nemaje se ni zamisliti bez čitanja. A čitanje seljaku pojedinačno jeste nemoguće. Kad se pomisli da u našim selima nije nijedak slučaj, guje naš Goranin nema mogućnosti da si kupi ni kutiju ciglica ni kilogram soli, onda ostaje jedini izlaz, da se oni udruže, te da zajednički sa manje troškova osiguraju mogućnost čitanja knjiga i narodnog prosvjeđivanja. S druge strane opet svi oni sinovi sela kojima su zaposleni negdje vani u gradu i kojima je kako tako ipak lakše zaraditi, da doprinesu jednu malu novčanu kvantu, dužnost im je da to urade jer će se na ovaj način najviše odužiti selu, otkuda su potekli.

Sa osnivanjem ove seoske čitaonice, saxivač sastanka i osnivačelaj njezin apelira na sve ljubitelje kulture i seljačkog prosvjeđivanja da pripomognu ovu dobru i korisnu zamisao a na stanovnike sela Kutu i okolice obraća pažnju, da osnivanje ovega društva "Hrvatska čitaonica sela Kutu" usnu najese biljnije. Osnivačelaj čitaonice pobrinuće se za organizaciju i sistematski rad čitaonice a u njezinim darovateljima a napose članovima nada se dobiti najvjernije suradnike.

Da ova naša čitaonica postane
preporodom sela!

Antun Barić

Zapisnik s osnivačke skupštine, 1936.

Inicijator osnivanja Čitaonice Antun Burić okupio je oko sebe petnaestero sumještana istomišljenika – Andriju Arbanasa, Matiju Arbanasa, Andriju Brajdića (Kuti 29), Andriju Brajdića (Kuti 36), Josipa Crnkovića, Vjekoslava Delača, Franju Golika, Ljudmilu Kavran, Nikolu Kavrana, Grgu Kruljca, Grgu Mance, Slavka Mance, Andriju Štajduhara, Nikolu Štefančića i Petra Žagara. Svi su oni uložili mnogo truda da bi osnovali Čitaonicu i uspjeli ozakoniti njezin rad. Cilj ustanove bio je i ostao prikupljati, čuvati i širiti knjige i tisak, organizirati kulturna zbivanja i unaprijediti život mještana čitavoga kraja pa su pri njoj djelovale dramska, tamburaška i šahovska sekcija. Ustanova je pod imenom "Hrvatska čitaonica sela Kuti – Gorski kotar" opstala do danas i to prvenstveno zahvaljujući predanom radu svih njezinih članova, a najviše predsjednika, knjižničara, tajnika te Upravnog i Nadzornog odbora.

Mještani svoju Čitaonicu neobično cijene i vole te se i danas brižno skrbe o njoj. Treba naglasiti da su je osnovali i do danas je vode isključivo volonteri, što je svojevrstan kulturološki fenomen. Čitaonica je, koliko mi je poznato, jedina ustanova takvog tipa u Hrvatskoj.

Danas Čitaonica ima 105 korisnika i više od 7.000 knjiga, dijeli zgradu s Planinarskim društvom "Vršak", a još uvijek je, uz knjižnicu osnovne škole, jedina knjižnica u brodmoravičkoj općini. Njezina je zanimljiva povijest istražena, a knjižicu "70 godina Hrvatske čitaonice sela Kuti" možete kupiti u Čitaonici ili naručiti poštom. Uskoro će biti tiskana i opširna monografija.

S gledišta struke, začuđuje koliko je truda i rada uloženo u nabavu, čuvanje i posudbu knjiga, a još više začuđuje visoka kvaliteta rada knjižničara - amatera. Knjižnica je poslovala po svim i danas važećim knjižničarskim pravilima: imala je društvena pravila, kućni red, knjigu inventara, knjigu članova, knjižne i članske kartone, evidenciju časopisa, posebnu klasifikaciju napravljenu baš za njezine potrebe, organizirana dežurstva, bogatu pismohranu. Isticala se i kvalitetnim kulturno-prosvjetnim i zabavnim sadržajima, poticala opismenjavanje Gorana, njegovanje tamburaške glazbe, izgradnju vodovoda, uvođenje telefona, obnavljanje sakralnih spomenika. Nije stoga čudno da je uskoro postala i ostala kulturnim središtem čitavog brodmoravičkog kraja, a za svoj je rad više puta nagrađivana.

Klasifikacija djela za KNJIŽNICU
Kulturno-prosvjetnog društva HRVATSKA ČITAONICA SELA KUTI

- A Arhitektura, unutrašnja arhitektura, vrtna arhitektura (hortikultura), urbanizam, građevinarstvo, obrtni (zanatski) radovi, dom, stanovanje
- B Biologija, geologija, antropologija, botanika, zoologija, mineralogija, zemljopis (geografija), putopisi, svemir, priroda, prirodne sile, nacionalni parkovi, rezervati, krajolici, zaštita prirode, ekologija
- C Crkva, vjera (religija); teologija, teizam, ateizam, nirvana, mitologija
- D Dječja književnost, basne, priče, slikovnice, dječje igre, igračke
- E Ekonomija uopće, privreda, politička ekonomija, financije, organizacija rada, zadruge, ekonomije, tržište, trgovina, rad, roba, snabdjevanje, turizam, izložbe, sajmovi, privredni muzeji, tercijalna djelatnost
- F Filozofija, psihologija, metafizika, logika, etika, estetika, sociologija, radnički pokret, historijski i dijalektički materijalizam, socijalizam, marksizam-lenjinizam, komunizam, KPJ (SKJ), samoupravljanje, klasna borba, revolucija, štrajk, građanski rat
- G Gospodarstvo uopće (poljoprivreda uopće), gnojiva, melioracija zemljišta
(Gospodarstvo - domaćinstvo (kućanstvo), ručni rad, kućna radinost
- Gg Gospodarstvo - gljivarstvo (poznavanje, branje, sušenje, konzerviranje)
- Gk Gospodarstvo - kuharstvo, živežne namirnice, začini, zirnica, ishrana
- Gp Gospodarstvo - povrćarstvo, vrtlarstvo, samoniklo jestivo bilje, cvjećarstvo, sobno cvijeće, staklenici
- Gr Gospodarstvo - ratarstvo, zaštita bilja, industrijsko bilje
- Gs Gospodarstvo - stočarstvo, mljekarstvo, peradarstvo (živinogojstvo), kuničarstvo, , stočna hrana, proizvodi domaćih životinja
- Gš Gospodarstvo - šumarstvo, lovstvo, ribarstvo, pčelarstvo, svilogojstvo, sječa i transport drveta, gajenje i zaštita šuma
- Gv Gospodarstvo - voćarstvo, vinogradarstvo, vinarstvo (podrumarstvo)
- H Historija (povijest), arheologija, paleontologija (fosili), kulturna povijest, politika, međunarodna politika, diplomacija, država, pravo, zakoni
- I Industrija, strojevi, tehnologija, alati, inovatorstvo i pronalazaštvo
Jezikoslovlje (lingvistika), filologija, književni jezik, narodni jezik, narječja (dijalekti), strani jezici, toponomastika, onomastika
- Kn Književnost, povijest književnosti, teorija književnosti, kritika, pismo, knjiga, tisk (štampa), bibliografije, bibliotekarstvo, knjižnice (biblioteke), novinarstvo
- Ku Kultura, kulturna dobra, narodni običaji, narodno blago, moda, folklor, paleografija, etnologija, etnografija, muzeji, kulturno-prosvjetne organizacije, čitaonice, kulturno-umjetnička društva, civilizacija, arheologija
- L Leksikoni, enciklopedije, rječnici, atlasi, demografija, statistika, monografije, biografije, zbornici, kronike
- M Matematika, fizika, kemija, astronomija, planeti, sateliti, geodezija (zemljomjerstvo), kalendar, meteorologija, klimatologija, geografija
- N Nastava, pedagogija, udžbenici, učila, časopisi, bilteni, novine
- O Ostalo (knjige raznog sadržaja)
- P Pjesne, romane, balade, sonate, soneti
- R Romani, pripovijetke, novele, feljtoni, eseji, crtice, beletristika uopće
- S Sport, suučarstvo, nogomet, planinarstvo, alpinizam, speleologija, šah, gimnastika (tjelovježba), atletika, košarka, automobilistika, igre
- Š Školstvo, naobrazba, prosvjeta, analfabetizam, šale, enigmatika
- T Tehnika, strojarstvo, atomska energija, nuklearna tehnika, elektrotehnika, radio, televizija, fotografija, metrologija, standardizacija, cestovni promet, željeznica, pomorstvo, riječno brodarstvo, znanost uopće
- U Umjetnost (likovna, glazbena, plesna, kazališna, filmska), drame, komedije, tragedije, humor, satira, umjetnički muzeji i izložbe, film, igrokazi
- V Vojnska, rat, narodna odbrana, partizansko ratovanje, narodnooslobodilačka borba, obavještajna služba, špijunaža, oružje, naoružanje
- Z Zdravstvo, medicina, socijalna medicina, sudska medicina, veterina, ratna kirurgija, farmacija, higijena, prva pomoć, narodno liječenje, ljekovito bilje

Klasifikacijska tablica Hrvatske čitaonice sela Kuti

Iako su početne zapreke odavna nestale, pred Čitaonicom i danas stoji niz kadrovskih, materijalnih i financijskih teškoća. Među njima su svakako najveće visoka životna dob članstva i dotrajalost montažne zgrade u kojoj je Čitaonica smještena. Dok se ne izgradi novi objekt, treba primjereno održavati postojeći, a poslovanje prilagoditi sadašnjim prilikama: napraviti kvalitetan (ostvariv) plan i program rada, omasoviti i pomladiti članstvo, osuvremeniti (informatizirati) tehničku obradu i posudbu knjižne građe, ustanoviti dječji odjel, zavičajnu i etnografsku zbirku (za što postoje uvjeti), napraviti plan buduće fizičke zaštite fonda i zgrade, pospješiti suradnju s okolnim narodnim i školskim knjižnicama, a osobito s lokalnim vlastima. Čitaonica se danas financira od simbolične članarine i donacija Općine Brod Moravice te povremenih donacija Primorsko-goranske županije. Za kvalitetan rad nužno je osigurati redovito financiranje Čitaonice, ali ne na štetu njezine samostalnosti.

Život je u Gornjim Kutima i danas težak. Premalo se čini da se smanji iseljavanje iz goranskih naselja, a još manje da se pomogne onima koji su u poluopustjelim selima dočekali starost. Ne bude li se na državnoj razini poduzelo učinkovite korake za oživljavanje Gorskoga kotara, neće ni Gornji Kuti ni Čitaonica imati budućnost, a to bi bila nemjerljiva šteta i za Kočane i za širu zajednicu.

Kočki tamburaši ispred Čitaonice

Proslava 70. obljetnice Čitaonice u OŠ B. Moravice

Iako priča o povijesti Čitaonice mnogima izgleda bajkovito, iza nje stoje desetljeća rada čitavog sela i šire okolice, desetljeća odricanja i trpljenja, ali i desetljeća ljubavi prema knjizi i pisanoj riječi kao neiscrpnom izvoru zabave, kulture i prosperiteta. Danas mještani Kuti i ostali članovi Čitaonice s pravom očekuju pomoć u opremanju i održavanju svoje ustanove.

Od knjižničarske zajednice nadaju se pomoći u prikupljanju knjiga i časopisa te pomoći u izgradnji nove zgrade za smještaj fonda. Samo ako svi pomognemo, ova će priča, kao svaka dobra bajka, imati sretan kraj.